

БЮЛЕТЕНЬ МІЖНАРОДНОЇ ШКОЛИ-СЕМІНАРУ “АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА”

У рамках постійно діючої в Харківському національному університеті ім. В.Н. Каразіна **Міжнародної школи-семінару “Актуальні проблеми когнітивно-комунікативної лінгвістики та перекладознавства”** у квітні 2010 р. відбувся цикл лекцій, дискусій та круглий стіл “Суспільство та його дискурс”. З лекціями виступ запрошений лектор докт. філол. наук, професор Геннадій Геннадійович Слишкін (Волгоград, Росія)

Цьогорічна **IX школа-семінар** (керівник докт. філол. наук, професор І.С. Шевченко) продовжила плідний обмін думками науковців різних факультетів та вузів Харкова, інших міст України і Росії, розпочатий на попередніх сесіях, проведених: докт. філол. наук, професором Г.І. Богіним (Твер, Росія, 2003), докт. філол. наук, професором С.А. Жаботинською (Черкаси, Україна, 2004 р.), докт. філол. наук, професором Й.А. Стерніним (Воронеж, Росія, 2005 р.), докт. філол. наук, професором В.В. Демент'євим (Саратов, Росія, 2006), докт. філол. наук, професором В.І. Карасиком (Волгоград, Росія, 2007), докт. філол. наук, професором Т.О. Фесенко (Твер, Росія, 2006), докт. філол. наук, професором Л.І. Белеховою (Херсон, Україна, 2007), професором В.Є. Чернявською (Санкт-Петербург, Росія, 2008).

23 квітня 2010 р. сумісно із Харківським регіональним відділенням АН ВШ України пройшов круглий стіл “СУСПІЛЬСТВО І ЙОГО ДИСКУРС: КІНОДИСКУРС В ЛІНГВІСТИЦІ І СОЦІОЛОГІЇ”, організований академіками АН ВШ України докт. філол. наук, проф. І.С. Шевченко та докт. соціол. наук, проф. Л.Г. Сокурянською. Дуже цікавим та плідним виявився міждисциплінарний ракурс дискусії науковців соціологічного, філологічного факультету та факультету іноземних мов. У роботі круглого столу взяли участь та академіки АН ВШ України: доктори філол. наук, проф., В.С. Калашник, І.С. Шевченко, докт. соціол. наук, проф. Л.Г. Сокурянська та ін., запрошені магістри, аспі-

ранти, доценти і професори Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна та вузів Харкова, Сум, Полтави – усього біля 60 учасників із Харкова, Донецька, Полтави, Сум, Маріуполя. Співдоповідачами виступили: Г.Г. Слишкін, докт. філол. наук, проф. (Волгоград, Росія); Д.В. Петренко, канд. філос. наук, доц. (Харків, ХНУ, Україна); Е.І. Семіхат, аспірант (Харків, ХНУ, Україна).

У ході доповідей і жвавої дискусії наголошено на тому, що сьогодні в культурі переважає медіатекст, ми не стільки читаємо, скільки дивимося. Важливою є візуалізація, за умов якої значно змінюється роль автора, який замінюється на поліавтора тексту. Текст кіно стає суто комерційним продуктом. У кінотексті присутня не тільки вербаліка, його успіх залежить від поєднання різних знаків: іконічних, індексальних, символічних.

Суттєві труднощі виникають у міжкультурній комунікації в кінотексті, який не надає можливості культурного медіаторства. Репрезентація національної ідентичності в кінодискурсі зумовлена його природою, бо кінотекст є текстом культури, що репрезентує соціальні практики, міфологеми тощо. Кіно – соціальний інститут, який впливає на соціальні практики, фактично, кінофільм певною мірою конструє соціальну реальність.

Методологічно дослідження кіно виходить з того, що це мова, хоч і особлива. Але лінгвоцентризм для таких досліджень недостатній, бажано поєднати методологію лінгвістики з методологією аналізу відеоряду. Це дозволило б повноцінно вивчати специфіку кіно як синтетичного мистецтва.

23 – 24 квітня відбулись лекції проф. Г.Г. Слишкіна “ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ КОНЦЕПТ ЯК ОДИНИЦЯ ДОСЛІДЖЕННЯ”, “ПРЕЦЕДЕНТНІ ФЕНОМЕНИ У СВІДОМОСТІ Й ДИСКУРСІ”, “ЦІННІСНІ ДОМІНАНТИ СМІХОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ”. На цих лекціях були присутні більше 70 науковців з різних вузів Харкова та регіонів України.

МОДЕЛИРОВАНИЕ ЛИНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТА

В конце XX в., как отметил в своих лекциях профессор Г.Г. Слышкин, в лингвистике произошло становление нового исследовательского направления – лингвокультурной концептологии. Предпосылками ее развития являются: смена лингвистического системоцентризма антропоцентризмом, связанная с этим экспансия междисциплинарности в лингвистике, общий “культурологический поворот” в методологии гуманитарных наук, признание неабсолютной константности ментальной природы человека во времени и пространстве. Лингвокультурная концептология находится в отношениях взаимодополнительности с параллельно развивающейся когнитивной концептологией.

Единица анализа в лингвокультурной концептологии – лингвокультурный концепт. К его основным характеристикам Г.Г. Слышкин относит “комплексность бытования в языке, сознании и культуре, ментальная природа, ограниченность сознанием носителя, ценностность, условность и нечеткость, когнитивно-обобщающая направленность, полиапеллируемость, изменчивость, трехуровневое лингвистическое воплощение, включающее уровни системного потенциала, субъектного потенциала и текстовой реализации, методологическая открытость и поликлассифицируемость” [1, с. 119].

В ценностном элементе лингвокультурного концепта выделяются аспекты оценочности и актуальности. Аспект оценочности находит выражение в наличии оценочной составляющей в денотате языковой единицы, являющейся именем концепта, в свойственных этой единице оценочных коннотациях. Аспект актуальности реализуется в количестве языковых единиц, служащих средствами апелляции к данному концепту, в частности их употребления в реальной коммуникации.

Одним из возможных подходов к изучению лингвокультурного концепта является построение его ассоциативной модели. При этом функционирование концепта рассматривается как процесс непрерывной номинации и реноминации объектов, появления новых и утраты старых ассоциативных связей между языковыми единицами и номинируе-

мыми объектами.

Ассоциативная структура концепта включает четыре элемента:

- интразона – совокупность входящих смысловых ассоциаций.

Например, контент *медведь* имеет ассоциативные связи:

- *пища – мед*;
- *форма стопы – косяпый*;
- *сила – косяправ*;
- *обилие шерсти – косяпый*.

Фактически, интразона – это имя контента, нейтральное средство его номинации;

- экстразона – совокупность исходящих смысловых ассоциаций, которые прослеживаются из фразеологизмов и поговорки с лексемой *медведь*:
лень – кося медведь, да в болоте лежит;
опасность – кося стрелок, что не попался медведю;

то есть экстразона – переносные значения имени концепта.

- квазиинтразона – совокупность входящих формальных ассоциаций;
- квазиэкстразона – совокупность исходящих форельных ассоциаций” [1, с. 120].

Будучи объектами постоянной рефлексии со стороны членов социума, феномены, являющиеся основаниями для образования лингвокультурных концептов, подвергаются регулярному художественному осмыслению. Некоторые из результатов этого осмысления, в свою очередь, обогащают концепт новыми элементами. С точки зрения реальности / нереальности концептуализируемого мира, в интразоне и квазиинтразоне концепта целесообразно различать фикциональную и фактуальную составляющие [1, с. 121].

С точки зрения идеологической ангажированности в структуре концепта Г.Г. Слышкин выделяет:

- а) нейтральную составляющую – совокупность ассоциаций, формирование которых протекало естественно, т.е. без целенаправленного воздействия какого-либо социального института;

б) идеологемную составляющую (идеологему), сложившуюся в результате интенциональных действий, направленных на формирование или изменение концепта. Основными способами идеологизации лингвокультурных концептов являются стереотипизация путем постоянного повтора, манипуляция словарным значением, законодательная регламентация языкового узуса.

При концептологическом исследовании различных видов дискурса Г.Г. Слышкин считает целесообразным сочетать следующие подходы:

- анализ существующего в коллективном сознании лингвокультурного метаконцепта данного вида дискурса;
- рассмотрение дискурса как совокупности апелляций к определенным концептам;
- сравнительный анализ дискурсивных категорий и соответствующих им лингвокультурных концептов.

Перспективным для когнитивного анализа лектор считает концепты прецедентных имен – *Наполеон*, *Отелло* и т.п., что помогает в создании универсальной модели концептосферы социума и выявлении ее этнокультурной спецификации.

ЛИТЕРАТУРА

1. Слышкин Г.Г. Лингвокультурные концепты и метаконцепты / Г.Г. Слышкин. – Волгоград: Перемена, 2004. – 340 с.

І.С. Шевченко, докт. філол. наук